

ทฤษฎีใหม่: การจัดการน้ำและที่ดินเพื่อการเกษตร¹ *New Theory: Water and Land Management for Agriculture*

พรพรรณ ดิสกุล *

Pornpan Diskul

บุญจง ชาวสิทธิวงษ์ **

Boonchong Chawsithiwong

Abstract

The objective of this article is to laud the great idea on "New Theory" of His Majesty King Bhumibol Adulyadej of Thailand. The New Theory has been proved to be very fruitful to all Thais especially farmers in rural areas and those that are facing agricultural problems due to water scarcity. Several study revealed that His Majesty has been very kind and concerned about those farmers who are the major and important group of the Thais. He is working very hard in helping them to become self-sufficient and self-reliant, in order to meet the national goals for sustainable agricultural development and food security even living in arid and unproductive areas. His accomplishment will finally result in strengthening national security with love, unity and working in harmony among his subjects. Details on agricultural problems and workplans in water resource management and conservation of some New Theory projects are presented in this article. Moreover, occasional royal statements on New Theory of His Majesty the King and the critics on New Theory of some prominent Thai experts are also included.

¹ ส่วนหนึ่งจากงานสารนิพนธ์ หลักสูตรบัณฑิตศึกษาทางการจัดการสิ่งแวดล้อม

* นักศึกษาหลักสูตรบัณฑิตศึกษาทางการจัดการสิ่งแวดล้อม สำนักพัฒนามบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

** อาจารย์ที่ปรึกษา สำนักพัฒนามบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเฉลิมพระเกียรติในหลวง ที่ทรงดำริ "ทฤษฎีใหม่" อันส่งผลดีแก่มวลพสกนิกรชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรในพื้นที่ขาดแคลนน้ำ และประสบปัญหาในการทำเกษตรกรรม จากการศึกษาโดยทบทวนวรรณกรรม ทำให้ทราบซึ่งในพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างยิ่งที่ทรงสนพระราชหฤทัยในการพระราชทานความช่วยเหลือแก่เกษตรกรอันเป็นกลุ่มประชากรที่สำคัญของชาติ เพื่อให้เขาเหล่านั้นมีความพอเพียงในการเลี้ยงตนเอง ส่งผลให้เกิดความมั่นคงด้านอาหาร และสามารถขยายผลไปสู่การเกษตรยั่งยืนซึ่งเกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้แม้ในสภาพธรรมชาติที่แร้นแค้น อีกทั้งนำมาซึ่งความสงบ รัก สามัคคี และร่วมมือร่วมใจของชาวไทยทั้งมวลในที่สุด ทั้งนี้ได้เสนอรายละเอียดความเป็นมาของแผนงานด้านการจัดการน้ำและอนุรักษ์ดินเพื่อการเกษตรกรรมตามทฤษฎีใหม่ พระราชดำรัสเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ในโอกาสต่าง ๆ ตลอดจนการวิเคราะห์ทฤษฎีใหม่โดยนักวิชาการที่มีชื่อเสียงบางท่านด้วย

1. ความเป็นมา

เกษตรกรรมเป็นอาชีพที่สำคัญยิ่งสำหรับมนุษยชาติ พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในงานวันอาหารโลก ณ สำนักงานองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ สาขามุมไบภาคเอเชียและแปซิฟิก เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2538 ทรงสรุปภาพของการเกษตรไว้อย่างชัดเจน ความว่า "แม้โลกเราทุกวันนี้จะเจริญรุดหน้าด้วยวิทยาการและเทคโนโลยีอันก้าวหน้ากว้างไกลเพียงใดก็ตาม แต่อาหารก็ยังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอยู่สำหรับชีวิตของคนเรา โดยไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะมาทดแทนได้...นอกจากนี้อุตสาหกรรมหลายชนิดยังต้องอาศัยผลิตผลจากการเกษตรเป็นวัตถุดิบ ปัญหาอยู่ที่ว่า ในปัจจุบันพื้นที่การเกษตรซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหารของโลกมีจำกัด ตรงกันข้ามกับจำนวนประชากรที่นับวันจะเพิ่มมากขึ้น เหตุนี้ทุกประเทศ จึงต้องร่วมมือกันพัฒนางานด้านการเกษตรอย่างใกล้ชิดและร่วมกันวางแผนด้านการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของประชากรในโลก...งานด้านเกษตรมีลักษณะพิเศษอยู่ประการหนึ่ง คือเป็นการผลิตที่อาศัยพลังธรรมชาติเป็นหลัก โดยไม่ต้องอาศัยวัตถุดิบ ทรายใดที่ยังมีธรรมชาติอยู่ คือ มีดิน มีน้ำ มีแสงแดด มีลมฟ้าอากาศ เกษตรกรก็สามารถบันดาลให้ผลิตผลทางการเกษตรงอกงามเพิ่มพูนขึ้นตลอดไป ได้ทราบนั้น" (สำนักราชเลขาธิการ, 2539: 398)

ในขณะเดียวกันการเกษตรก็เป็นอาชีพพื้นฐานที่สำคัญยิ่งสำหรับประเทศไทย ประชากรประมาณสองในสามของประเทศอยู่ในภาคการเกษตร การพัฒนาการเกษตรเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ ซึ่งได้รับความสำคัญอย่างสูงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทุกฉบับ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2507 ความว่า "เศรษฐกิจของเราขึ้นอยู่กับเกษตรกรรมแต่ไหนแต่ไรแล้ว รายได้ของประเทศที่ได้มาใช้สร้างความสำเร็จด้านต่าง ๆ เป็นรายได้จากเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ จึงอาจกล่าวได้ว่าความเจริญของประเทศต้องอาศัยความเจริญของการเกษตรเป็นสำคัญ และงานทุก ๆ ฝ่ายจะดำเนินก้าวหน้า ไปได้ก็เพราะการเกษตรของเราเจริญ" (สำนักราชเลขาธิการ, 2539: 51) ปัญหาหลักของเกษตรกรที่สำคัญประการหนึ่งคือการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เกษตรนอกเขตชลประทานที่ต้องอาศัยน้ำฝน ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ถึงประมาณร้อยละ 78 ของพื้นที่ทำการเกษตร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2541: 1) และมีความเสี่ยงกับความเสียหายอันเนื่องมาจากความแปรปรวนของดิน ฟ้า อากาศและฝนทิ้งช่วงจากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรตามพื้นที่ต่าง ๆ

ทั่วประเทศติดต่อกันเป็นระยะเวลาอันยาวนาน พระองค์ทรงทราบถึงปัญหาได้อย่างแท้จริง ทรงทุ่มเท ทั้งพระราชหฤทัยและพระวรกายเพื่อช่วยแก้ปัญหา ด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อบรรเทาทุกข์ให้พลสกนิกทั้งในระยะสั้นและระยะยาว มาโดยตลอด เช่น โครงการพระราชดำริในด้านการชลประทานขนาดต่าง ๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ซึ่งประชาชนจะมีโอกาสได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและได้รับประโยชน์อย่างครอบคลุมทั่วถึงกันอันจะเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการทำการเกษตรของราษฎรให้ได้ผลดีอย่างยั่งยืน จึงทรงคิดวิธีการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในไร่นาเพื่อการเกษตร โดยพระราชทานแนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้ทรงคิดคำนวณตามหลักวิชาถึงวิธีการบริหารทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. ทฤษฎีใหม่พระราชทาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานทฤษฎีใหม่ไว้ 3 ชั้น คือ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2542: 20-23)

ทฤษฎีใหม่ชั้นที่หนึ่ง

พระราชทานเมื่อ วันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2537 ความว่า

“(1) ถ้าพูดอย่างสรุปที่สุด เป็นวิธีปฏิบัติของเกษตรกรที่เป็นเจ้าของที่ดินจำนวนน้อย แปลงเล็ก (ประมาณ 15 ไร่)

(2) หลักสำคัญ: ให้เกษตรกรมีความพอเพียง โดยเลี้ยงตัวเองได้ (self sufficiency) ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน ทั้งนี้ต้องมีความสามัคคีในท้องถิ่น

(3) มีการผลิตข้าวบริโภคพอเพียงประจำปี โดยถือว่าครอบครัวหนึ่งทำนา 5 ไร่ จะมีข้าวพอกินตลอดปี ข้อนี้เป็นหลักสำคัญของทฤษฎีนี้

(4) เพื่อการนี้จะต้องใช้หลักว่า ต้องมีน้ำ 1,000

ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ ฉะนั้น 5 ไร่ต้องมี 5,000 ลูกบาศก์เมตร แต่ละแปลง (15ไร่) ทำนา 5 ไร่ ทำพืชไร่หรือไม้ผล ฯลฯ 5 ไร่ (= 10 ไร่) จะต้องมีน้ำ 10,000 ลูกบาศก์เมตรต่อปี

จึงได้ตั้งสูตรคร่าว ๆ ว่า แต่ละแปลงประกอบด้วยนา 5 ไร่ และพืชไร่และสวน 5 ไร่

สระน้ำ 3 ไร่ ลึก 4 เมตร จุประมาณ 19,000

ลูกบาศก์เมตร (19,200)

ที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ 2 ไร่

รวมทั้งหมด 15 ไร่

(5) อุปสรรคสำคัญที่สุดคือ: อ่างเก็บน้ำ หรือสระที่ได้น้ำให้เต็มเพียงปีละหนึ่งครั้ง จะมีการระเหยวันละ 1 เซนติเมตรโดยเฉลี่ย ในวันที่ฝนไม่ตก หมายความว่า ในปีหนึ่งถ้านับว่าแห้ง 300 วัน ระดับน้ำของสระจะลดลง 3 เมตร (ในกรณีนี้ 3/4 ของ 19,000 ลูกบาศก์เมตร น้ำที่ใช้จะเหลือ 4,750 ลูกบาศก์เมตร) จึงจะต้องมีการเติมน้ำเพื่อให้เพียงพอ

(6) มีความจำเป็นที่จะมีแหล่งน้ำเพิ่มเติมสำหรับโครงการวัดมงคลชัยพัฒนาได้สร้างอ่างเก็บน้ำจุ 800,000 ลูกบาศก์เมตร สำหรับเลี้ยง 3,000 ไร่

(7) ถ้าพึ่งอ่างเก็บน้ำจุ 800,000 ลูกบาศก์เมตร จะเลี้ยงได้ 800 ไร่ (โครงการวัดมงคลชัยพัฒนามีพื้นที่ 3,000 ไร่ แบ่งเป็น 200 แปลง) อ่างนี้จึงเลี้ยงได้ 4 ไร่ต่อแปลง ถ้าพึ่งสระในแปลงเลี้ยงได้ 4.75 ไร่ จึงเห็นได้ว่าหมิ่นเหม่มาก (4.75 ไร่ + 4.00 ไร่ = 8.75 ไร่) ถ้าคำนึงว่า 8.75 ไร่นั้น จะทำเกษตรกรรมอย่างสมบูรณ์ได้อีก 6.25 ไร่ จะต้องอาศัยเทวดาเลี้ยง

แต่ถ้าคำนึงว่า ในระยะที่ไม่มีความจำเป็นที่จะใช้น้ำหรือมีฝนตก น้ำฝนที่ตกมาจะเก็บไว้ได้ในช่วงและในสระ สำรองไว้สำหรับเมื่อต้องการ อ่างและสระจะทำหน้าที่เฉลี่ยน้ำฝน (regulator) จึงเข้าใจว่าในระบบนี้ น้ำจะพอ

(8) ปัญหาใหญ่อีกข้อหนึ่งคือ ราคาการลงทุนค่อนข้างสูง เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก (ทางราชการ ทางมูลนิธิ และทางเอกชน) แต่ค่าดำเนินการไม่สิ้นเปลืองสำหรับเกษตรกร”

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง

พระราชทานเมื่อ วันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538 ความว่า

“เมื่อตั้งศูนย์บริการที่วัดมงคลชัยพัฒนาและแปลงตัวอย่างที่ “ทางดิสโก้” สำเร็จแล้ว เกษตรกรก็เริ่มเข้าใจวิธีการ จึงขอให้ดำเนินการในที่ดินของตน เมื่อได้ผลก็ต้องเริ่มขั้นที่สอง คือให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ร่วมแรงใน

- (1) การผลิต (พันธุ์พืช เตรียมดิน ขนประทาน ฯลฯ)
  - (2) การตลาด (ลานตากข้าว บัง เครื่องสีข้าว การจำหน่ายผลผลิต)
  - (3) การเป็นอยู่ (กะป็น้ำปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ)
  - (4) สวัสดิการ (สาธารณสุข เงินกู้)
  - (5) การศึกษา (โรงเรียน ศูนย์การศึกษา)
  - (6) สังคมและศาสนา
- ด้วยความร่วมมือของหน่วยราชการ มูลนิธิ และเอกชน”

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม

พระราชทานเมื่อ วันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538 ความว่า

“ติดต่อร่วมมือกับแหล่งเงิน (ธนาคาร) และกับแหล่งพลังงาน (บริษัทน้ำมัน) ตั้งและบริหารโรงสี (2) ตั้งและบริหารร้านสหกรณ์ (1, 3) ช่วยการลงทุน (1, 2) ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต (4, 5, 6)

ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัทจะได้รับผลประโยชน์

- : เกษตรกรขายข้าวในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา) ธนาคารกับบริษัทซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง) : (2)
- : เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในราคาต่ำ เป็นร้านสหกรณ์ราคาขายส่ง : (1, 3)
- : ธนาคารกับบริษัท จะสามารถกระจายบุคลากร”

3. ทฤษฎีใหม่ที่วัดมงคลชัยพัฒนา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริสแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2537 ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เกี่ยวกับความเป็นมาของทฤษฎีใหม่ว่า “ทฤษฎีใหม่ไม่ได้เป็นการแจกจ่ายที่ดิน เป็นที่ดินของประชาชนเอง เรื่องนี้เริ่มต้นที่จังหวัดสระบุรี ที่ต้องพูดเพราะว่า ไม่ได้พูดเรื่องที่เป็นต้นเหตุของเรื่องนี้มาแล้ว แต่ว่าไม่ได้พูดอย่างชัดแจ้ง เรื่องนี้เริ่มสระบุรีเมื่อหลายปีมาแล้ว ก่อนหน้านั้นได้มีจินตนาการ ความคิดฝัน ไม่ได้ไปดูตำรา ไม่ได้ค้นตำรา แต่ค้นในความคิดฝัน ในจินตนาการ เรานึกถึงว่าจะต้องมีแห่งหนึ่ง ที่จะเข้ากับเรื่องของเรา.. เรื่องของเราเกี่ยวข้องกับบุคคลหนึ่ง มีบรรพบุรุษมาจากอินเดีย ผ่านลังกาแล้วมาเมืองไทย บรรพบุรุษเขาไปพระพุทธบาทสระบุรี พระเจ้าอยู่หัวในครั้งก่อนโน้นโปรดเสด็จไปสระบุรีกับเสนามาตย์ เพื่อนมัสการพระพุทธบาทสระบุรี ในเรื่องของเรา ปู่ของพระเอกไปแล้ว ก็เดินทางกลับมาทางสระบุรี ไกลอำเภอมืองมีวัดแห่งหนึ่ง ชื่อว่าวัดมงคล เขาชอบเพราะคำว่ามงคลนี่มันดี มันเป็นมงคล มันก้าวหน้า เขาผ่านมาและได้ไปดูวัดแห่งนั้น และได้บริจาคเงินให้กับวัด สำหรับสร้างพระอุโบสถ ปู่ของพระเอกก็ยังได้ให้เงินส่วนหนึ่งสำหรับสร้างฝาย เพราะที่ตรงนั้นไม่ค่อยเหมาะสำหรับทำนา แต่ถ้าทำฝายก็สามารถที่จะทำมาหากินได้ในทางเกษตร นี้ก็ประมาณ 90 ปีมาแล้ว ลงท้ายเรื่องนี้ซึ่งเป็นเรื่องในจินตนาการ ก็กลายเป็นจริง” (สำนักพระราชพิธีการ, 2538: 619-620)

ในปี พ.ศ. 2531 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชกระแสให้เจ้าหน้าที่มูลนิธิชัยพัฒนาไปหาซื้อที่ดินติดกับวัดมงคลซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานนามว่าวัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี และในวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 นายสมจิตร ท้าวครุฑ และนางบุญเรือง ราวีศรี ได้ขายและถวายที่ดินรวม 15 ไร่เศษ ดังความเป็นมาตามพระราชดำริส ความ

ว่า "ได้ดูแผนที่สระบุรี ทุกอำเภอ ห่า ๆ ไป ลงท้ายได้ เจอวัดชื่อมงคล อยู่ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 10 กิโลเมตร แล้วก็เหมาะในการพัฒนาจึงไปซื้อที่ ซื้อ ด้วยเงินส่วนตัวและเพื่อนฝูงได้ร่วมบริจาคเงินจำนวน หนึ่ง ได้ซื้อ 15 ไร่ ที่ใกล้วัดมงคล หมู่บ้านวัดใหม่ มงคล ได้ส่งคนไปพบชาวบ้าน เขาก็ไม่ทราบว่ามี มาจากไหน ไปพบชาวบ้านสืบถามว่า ที่นี่ มีที่ที่จะขาย ไหม เขาก็เชิญขึ้นไปบนบ้าน แล้วเขาก็บอกว่า ตรงนี้มี 15 ไร่ที่เขาจะขาย ในที่สุดก็ซื้อ ...คนพวกนั้นถึงกัน เขาเล่าให้ฟังว่า มีคนเขาฝันว่าพระเจ้าอยู่หัวมา แล้ว ก็มาช่วยเขา เขาก็ไม่ทราบว่า คนที่ไปนี่เป็นใคร แต่ สักครู่หนึ่ง เขามองไปที่ปฏิทิน เขามองดู เอ๊ะ คนนี้ คนที่อยู่ข้างหลังพระเจ้าอยู่หัวนั่น เอ๊ะ คนนี้ก็อยู่ข้าง หลังพระเจ้าอยู่หัวในรูปใกล้ ๆ เขาก็เลยนึกว่า เอ๊ะ พวกนี้มาจากพระเจ้าอยู่หัว เขาก็เลยบอกผู้ชายที่นั่น ก็เลยซื้อที่ 15 ไร่ และไปทำศูนย์บริการ" (สำนักราช เลขาธิการ, 2538: 620)

ทางราชการโดยกรมชลประทาน กรมพัฒนา ที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร ตลอดจนนายอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัดสระบุรี ได้ร่วมมือกันดำเนินการขุดลอกน้ำ โดยใช้เงินของ มูลนิธิชัยพัฒนาส่วนหนึ่งและใช้เงินของราชการส่วน หนึ่ง ซึ่งเมื่อขุดแล้วก็สามารถพบน้ำ จึงนำน้ำมาใช้ เพื่อการเพาะปลูกตามทฤษฎีใหม่ซึ่งขณะนั้นยัง ไม่เคยมีมาก่อน วิธีการดังพระราชดำรัส ความว่า "หลักมีว่า แบ่งที่ดินเป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งเป็นที่ สำหรับปลูกข้าว อีกส่วนหนึ่ง สำหรับปลูกพืชไร่ พืชสวน และก็มีที่สำหรับขุดสระน้ำ ดำเนินการไป แล้ว ทำอย่างธรรมดาอย่างชาวบ้าน ในที่สุดได้ข้าว และได้ผัก ขายข้าวกับผักนี้มีกำไร 2 หมื่นบาทต่อปี หมายความว่า โครงการนี้ใช้งานได้ เมื่อใช้งานได้ก็ ขยายโครงการ "ทฤษฎีใหม่" นี้ โดยให้ทำที่อื่น นอก จากมีสระน้ำในที่นี้แล้ว จะต้องมีย่างเก็บน้ำที่ใหญ่ กว่าอีกแห่งหนึ่ง เพื่อเสริมสระน้ำ ในการนี้ก็ได้รับความร่วมมือจากบริษัทเอกชน ซื้อที่ด้วยราคาที่ เป็น ธรรมดา ไม่ใช่ไปเวนคืนและสร้างอ่างเก็บน้ำ ฉะนั้นใน

บริเวณนั้นก็เกิดเป็นบริเวณที่พัฒนาแบบใหม่ ถึง เรียกว่า "ทฤษฎีใหม่" (สำนักราชเลขาธิการ, 2538: 620-621) พระราชดำรัสนี้ทรงแสดงถึงที่มาของชื่อ "ทฤษฎีใหม่"

ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้จัดซื้อที่ดินอยู่ติดกัน เพิ่มขึ้นอีก 4 แปลง รวมทั้งมีผู้ถวายเพิ่มเติมด้วย รวมเป็นพื้นที่ดำเนินการอีก 15 ไร่เศษ ทรงมอบให้ มูลนิธิชัยพัฒนาทดสอบการดำเนินการตามแนว ทฤษฎีใหม่ โดยพระราชทานแนวทางการดำเนินงาน ไว้ด้วย ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานไว้เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2536 คราวเสด็จไปบำเพ็ญพระ- ราชกุศลถวายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และทอด พระเนตรการดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่วัด มงคลชัยพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และ บริเวณพื้นที่ที่จะก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยหินขาว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ความว่า "บริเวณพื้นที่ ใหม่นี้ให้ปลูกข้าวเป็นหลัก ปลูกไม้ยืนต้น ไม้ผลแซม บ้าง เพื่อให้ชาวบ้านมีข้าวกินก่อน ไม่ต้องซื้อ ประ- ชาชนมีพื้นที่ประมาณ 15 ไร่ ลองทำให้เหมือนของ เขา พื้นที่แห้งแล้งขาดน้ำแต่ละแปลงให้น้ำของเขา แล้วก็สูบน้ำมาใช้ พื้นที่ของชาวบ้านถ้าทำคล้าย ๆ โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา อัน เนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสระบุรี เขาจะอยู่ได้ ไม่ต้องให้เป็นศูนย์ศึกษา อยากเป็นแปลงทดลองว่า จะทำอย่างนี้ ชาวบ้านทำได้ไหม ราชการจะช่วยอะไร บ้าง เช่น ขุดสระให้ในพื้นที่ 3,000 ไร่ ทำได้ 200 บ่อ แต่ต้องดูพื้นที่ที่เหมาะสมด้วย ตอนแรกก็ปลูก ข้าวก่อน ที่หลังก็ปลูกไม้ผล ดกลงเราก็สนับสนุนได้.. ดกลงเอาแปลงที่ 3 เพื่อพิสูจน์ว่าราษฎรทำได้ไหม ให้ วัด โรงเรียน ราชการ และมูลนิธิร่วมกัน โครงการ พัฒนาพื้นที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา อันเนื่องมา จากพระราชดำริ จังหวัดสระบุรีนี้เป็นโครงการที่ สามารถผนึกกำลัง ต้องไม่ลงทุนมากนัก ทำเหมือน ชาวบ้านทำ ยอมให้เสียไปบ้าง ถ้าลงทุนทำมากไป หลวงจะทำได้ แต่ชาวบ้านทำไม่ได้.." (กรมวิชาการ เกษตร, 2541: 33-34)

หลังจากนั้นบทพิสูจน์ทฤษฎีใหม่จึงได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจัง ด้วยการสนับสนุนจากมูลนิธิชัยพัฒนา โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นผู้ประสานงาน กรมวิชาการเกษตรเป็นผู้รับผิดชอบ และสถานีทดลองพืชไร่พระพุทธบาทเป็นผู้ปฏิบัติ

3.1 ข้อมูลทั่วไปของโครงการ

ข้อมูลที่จำเป็นต้องศึกษาคือสภาพดินและปริมาณฝนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินโครงการมีดังนี้ (กรมวิชาการเกษตร, 2541: 34-35)

1) **สถานที่ตั้ง** โครงการนี้ตั้งอยู่ที่ บ้านห้วยหินขาว ตำบลเขาดินพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ห่างจากตัวเมืองสระบุรีไปทางทิศเหนือบนเส้นทางถนนพหลโยธิน ประมาณ 10 กิโลเมตร อยู่ติดกับวัดมงคลชัยพัฒนา

2) **ลักษณะดิน** เป็นดินนาที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำมาก เนื้อดินเป็นดินเหนียวร่วนปนทราย (sandy clay loam) ธาตุอาหารไม่เพียงพอ จัดเป็นดินชุดเขาย้อย สภาพ PH สูงกว่า 7.1 มีค่าความเป็นด่างเล็กน้อย

3) **ปริมาณน้ำฝน** ปริมาณฝนตกเฉลี่ย 1,200 - 1,400 มิลลิเมตรต่อปี จำนวนวันฝนตกเฉลี่ย 84 วัน ปริมาณน้ำฝนปี พ.ศ. 2540 (วันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2540 - 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2540) ปริมาณ 1,206 มิลลิเมตร

3.2 การดำเนินงาน

ตามแนวพระราชดำริ "ทฤษฎีใหม่" ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สรุปลงเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ดังนี้ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2539: 130-132)

แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วน

- ส่วนแรก ร้อยละ 30 ใช้เป็นพื้นที่แหล่งน้ำ
- ส่วนที่สอง ร้อยละ 60 ใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตร โดยแบ่งออกเป็นพื้นที่นาร้อยละ 30 และอีกร้อยละ 30 เป็นพื้นที่สำหรับปลูกพืชไร่ พืชผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น

- ส่วนที่สาม ร้อยละ 10 เป็นที่อยู่อาศัยและ

พื้นที่บริการต่าง ๆ (ที่พักอาศัย ถนน คันดิน คูคลอง)

หรือเรียกเป็นสูตรสั้น ๆ ว่า 30-60-10 หรือ 30-30-30-10 สูตรดังกล่าวเป็นสัดส่วนโดยประมาณ ซึ่งอาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมกับสภาพและเงื่อนไขของพื้นที่ การจัดสัดส่วนของพื้นที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยึดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของทฤษฎีเป็นหลัก กล่าวคือตามพระราชดำริทฤษฎีใหม่ พระองค์ทรงมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่มีพื้นที่ทำกินจำกัด โดยมีเป้าหมายขั้นต้นที่จะให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ (self sufficiency) ในระดับที่ประหยัดก่อน โดยเฉพาะให้มีความมั่นคงในเรื่องอาหาร (food security) โดยสามารถผลิตข้าวได้เพียงพอต่อการบริโภค

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานหลักเกณฑ์วิธีคำนวณสัดส่วนของการแบ่งพื้นที่ไว้ว่า เกษตรกรรายย่อยโดยทั่วไปไม่มีพื้นที่ถือครองประมาณ 15 ไร่ ถ้าการทำนาได้ผล เกษตรกรทำนา 5 ไร่ จะได้ข้าวพอกินในครัวเรือนตลอดทั้งปี ถ้าแบ่งพื้นที่ตามสัดส่วน 30-30-30-10 จะเป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่และพืชสวน 5 ไร่ ใช้เกณฑ์เฉลี่ยว่า ในช่วงฤดูแล้งจะต้องมีน้ำใช้ประมาณ 1,000 ลูกบาศก์เมตรต่อไร่ กรณีนี้มีพื้นที่นา 5 ไร่ และพื้นที่พืชไร่และพืชสวน 5 ไร่ จึงต้องมีน้ำสำรองไว้ในฤดูแล้ง 10,000 ลูกบาศก์เมตร ถ้าขุดสระลึก 4 เมตร ในพื้นที่ 3 ไร่ จะมีน้ำใช้ได้ประมาณ 19,000 ลูกบาศก์เมตร จึงทรงตั้งเป็นสูตรคร่าว ๆ ไว้ว่า ถ้ามีพื้นที่ 15 ไร่ ให้แบ่งเป็นสระน้ำขุดลึก 4 เมตร 3 ไร่ เป็นนาข้าว 5 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่และพืชสวน 5 ไร่ และอีก 2 ไร่ที่เหลือใช้เป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่บริการต่าง ๆ สำหรับกิจกรรมการเกษตรนั้น มิใช่มีแต่การปลูกพืชอย่างเดียว แต่ทรงแนะนำให้มีการผสมผสานการเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะการเลี้ยงปลาควบคู่กันไปด้วย

แนวพระราชดำริข้างต้นยังได้ทรงพัฒนาก้าวหน้าไปอีก ทรงคำนวณว่า แม้พื้นที่ปลูกพืช 10 ไร่จะต้องการน้ำ 10,000 ลูกบาศก์เมตร และสระ 3 ไร่

ลึก 4 เมตร จะเก็บน้ำได้ 19,000 ลูกบาศก์เมตร ก็ยังมีปัญหาไม่พอ เพราะสระจะรับน้ำได้เต็มเพียงปีละหนึ่งครั้ง และน้ำในสระจะสูญเสียจากการระเหยโดยเฉลี่ยวันละ 1 เซนติเมตร ในวันที่ฝนไม่ตก ซึ่งในปีหนึ่งจะมีประมาณ 300 วัน ระดับน้ำในสระจะลดลง 3 เมตร ซึ่งเท่ากับ 3/4 ของน้ำที่เก็บกักได้ น้ำที่ใช้ได้จะเหลือเพียง 1 เมตร หรือ 4,750 ลูกบาศก์เมตร น้อยกว่าที่ต้องการ จึงต้องมีการเติมน้ำให้เพียงพอ ดังนั้น หากจะให้ทฤษฎีใหม่สมบูรณ์จำเป็นต้องมีแหล่งน้ำใหญ่มาคอยเติม เปรียบเสมือนมีแหล่งน้ำใหญ่มาคอยเติมตุน้ำเล็กให้เต็มอยู่เสมอ ในโครงการวัดมณฑลชัยพัฒนา จึงโปรดให้สร้างอ่างเก็บน้ำห้วยหินขาวทางตอนบนของพื้นที่ และให้ทำระบบส่งน้ำเชื่อมต่อมายังสระที่ขุดไว้ในแต่ละแปลง

แนวพระราชดำริดังกล่าว นอกจากจะทำให้มีน้ำเพียงพอสำหรับการทำการเกษตรในแปลงของเกษตรกรตลอดทั้งปีแล้ว ยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำในระบบชลประทานอีกด้วย กล่าวคือ อ่างเก็บน้ำที่มีความจุ 1 ล้านลูกบาศก์เมตร ถ้ามีการให้น้ำโดยปล่อยเข้าแปลงตามวิธีการเดิม จะส่งน้ำเลี้ยงพื้นที่ได้เพียง 500 ไร่ แต่ถ้าทำตามทฤษฎีใหม่นี้จะเลี้ยงพื้นที่ได้ถึง 3,000 ไร่ โดยที่พื้นที่ 3,000 ไร่ หากถือครองโดยเฉลี่ย 15 ไร่ จะมีพื้นที่ 200 แปลง แต่ละแปลงขุดสระน้ำประมาณ 30 เพอร์เซ็นต์ ให้เก็บน้ำได้ 10,000 ลูกบาศก์เมตร เวลาที่น้ำหลากในฤดูฝน สระเหล่านี้จะเก็บกักน้ำไว้ได้รวม 2 ล้านลูกบาศก์เมตร รวมกับน้ำในอ่างอีก 1 ล้านลูกบาศก์เมตร ก็เท่ากับว่ามีการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในพื้นที่ยังถึง 3 ล้านลูกบาศก์เมตร แทนที่จะมีเพียง 1 ล้านลูกบาศก์เมตร ตามวิธีการเดิม

นอกจากนี้ยังทรงมีพระราชดำริเพิ่มเติมอีกว่า เมื่อโครงการพัฒนาลุ่มน้ำป่าสักดำเนินการเสร็จสมบูรณ์แล้ว ก็ให้นำน้ำจากเขื่อนป่าสักโดยวิธีการสูบน้ำตักเป็นทอดลงอ่างเก็บน้ำห้วยหินขาว ทำให้น้ำเต็มตลอดเวลา ครอบคลุมสู่สระน้ำเกษตรกร และถ้ามี

น้ำมากพลก็อาจจะขยายพื้นที่ทฤษฎีใหม่ออกไปได้เรื่อย ๆ ฉะนั้น ระบบของทฤษฎีใหม่ที่สมบูรณ์ก็คือจะมีอ่างใหญ่มาเติมอ่างเล็ก และอ่างเล็กเติมสระน้ำ

3.3 ผลการดำเนินงาน

การดำเนินกิจกรรมตามแนวทฤษฎีใหม่ ได้ดำเนินการในพื้นที่ 15.5 ไร่ เป็นการจัดสัดส่วนที่ดินที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการทำการเกษตรกรรม โดยทำนาปลูกข้าวเป็นพืชหลักทั้งนี้อาศัยแนวพระราชดำริตามทฤษฎีใหม่ แบ่งที่ดินออกเป็นสัดส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 พื้นที่กักเก็บน้ำ พื้นที่ส่วนนี้ประมาณ 2.5 ไร่ ขุดเป็นสระ ขนาดกว้าง 55 × 71 × 5 เมตร สามารถกักเก็บน้ำได้ประมาณ 18,000 ลูกบาศก์เมตร เพราะเป็นการขุดในลักษณะขั้นบันไดทำให้พื้นที่กักเก็บน้ำลดลงบ้างเล็กน้อย ในปี พ.ศ. 2540 ที่ผ่านมามีได้นำน้ำจากสระนี้สนับสนุนการปลูกข้าวนาปี จำนวน 4 ครั้ง ในระยะตกกล้า และในระยะข้าวตั้งท้อง และนอกจากนี้แล้ว ยังได้นำน้ำจากสระมาสนับสนุนการปลูกพืชฤดูแล้งหลังการเก็บเกี่ยวข้าวและพืชผักในบริเวณบ้าน ตลอมตลุมปริมาณน้ำในสระยังคงเหลือต่ำสุด ประมาณ 1,800 ลูกบาศก์เมตร รอบขอบสระน้ำได้ปลูก มะละกอ มะขามเปรี้ยว มะขามเทศ มะกอก และมะพร้าวน้ำหอม เพื่อสร้างความร่มรื่นและเป็นรายได้เสริม

ส่วนที่ 2 พื้นที่ทำการเกษตร ได้แบ่งออกเป็น 2 แปลง คือ

แปลงที่ 1 เป็นนาข้าวพื้นที่ประมาณ 5.5 ไร่ ปลูกข้าวหอมมะลิ 105 โดยเริ่มปลูกประมาณปลายเดือนกรกฎาคม และเก็บเกี่ยวประมาณปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2540 ที่ผ่านมามีได้ผลผลิตข้าวเปลือก 2,992 กก. หรือ 544 กก./ต่อไร่ ซึ่งในแต่ละปีที่ผ่านมาได้ผลผลิตข้าวได้เพิ่มจากเดิมก่อนดำเนินการตามแนวทฤษฎีใหม่ (ดังแสดงในตารางที่ 1) ทั้งนี้เพราะได้มีการนำน้ำจากสระกักเก็บน้ำมาให้แก่ข้าวในยามที่ข้าวต้องการน้ำ แต่ฝนทิ้งช่วงโดยเฉพาะในระยะตกกล้า และข้าวตั้งท้อง

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบผลผลิตข้าวเปลือกและหลังดำเนินการตามแนวทฤษฎีใหม่

ปีเพาะปลูก	ผลผลิตข้าวเปลือก กก./ไร่	จำนวนครั้ง ให้น้ำ	ปริมาณน้ำที่ให้ ลบ.ม.
2535 (ก่อนดำเนินงาน)	307	-	-
2536 (ดำเนินการปีที่ 1)	417	4	620
2537 (ดำเนินการปีที่ 2)	567	2	160
2538 (ดำเนินการปีที่ 3)	645	3	320
2539 (ดำเนินการปีที่ 4)	614	1	80
2540 (ดำเนินการปีที่ 5)	544	4	650

นอกจากนี้แล้วหลังการเก็บเกี่ยวข้าวยังสามารถปลูกพืชไร่และพืชผักต่าง ๆ ได้หลายชนิด เช่น ถั่วเหลือง ถั่วเขียว งาม ทานตะวัน ข้าวโพดฝักอ่อน ข้าวโพด ข้าวเหนียว ข้าวโพดหวาน แตงโม แตงกวา หอม กระเทียม พริก มะเขือ เป็นต้น ซึ่งการปลูกพืชหลังนา ก็ได้มีการนำน้ำจากสระที่กักเก็บไว้มาสนับสนุนให้แก่พืชได้ตลอดฤดูกาลอย่างเพียงพอโดยไม่เกิดการขาดแคลนน้ำแต่อย่างใด

แปลงที่ 2 กิจกรรมวนเกษตร พื้นที่ส่วนนี้ 3.5 ไร่ ลักษณะดินมีสภาพที่เลวเพราะเป็นบริเวณที่นำดินจากการขุดสระมาถมไว้ การปลูกพืชล้มลุกทำได้ยาก จึงปลูกไม้ยืนต้นและไม้ผลบางชนิดไว้เพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้พื้นที่ โดยปลูกมะขามเทศ กล้วย และน้อยหน่า แล้วแซมด้วยถั่วแฉะป่น เพื่อปรับปรุงบำรุงดินระยะยาว จนถึงปัจจุบันนี้มีสภาพธรรมชาติที่ดีขึ้น และนอกจากนี้แล้วในระหว่างต้นกล้วยได้ทดสอบปลูกพืชสวนครัว เช่น กระเพรา โหระพาและแมงลัก ซึ่งสามารถให้ผลผลิตและนำไปขายเพิ่มรายได้ด้วยเช่นกัน ขณะนี้ได้ปลูกขุ่น ละมับ ชมพู่ ทุเรียน ฝรั่ง และชะมวง เพิ่มขึ้น รวมทั้งถั่วหรั่ง และถั่วมะแฮะ

ส่วนที่ 3 พื้นที่ที่อยู่อาศัย พืชสวนครัว ถนน และคันคูน้ำ ปลูกผักอนามัยปลอดภัยสารพิษ โดยปลูกผักบุ้ง คะน้า มะเขือเทศ มะเขือยาว ผักกาดขาว

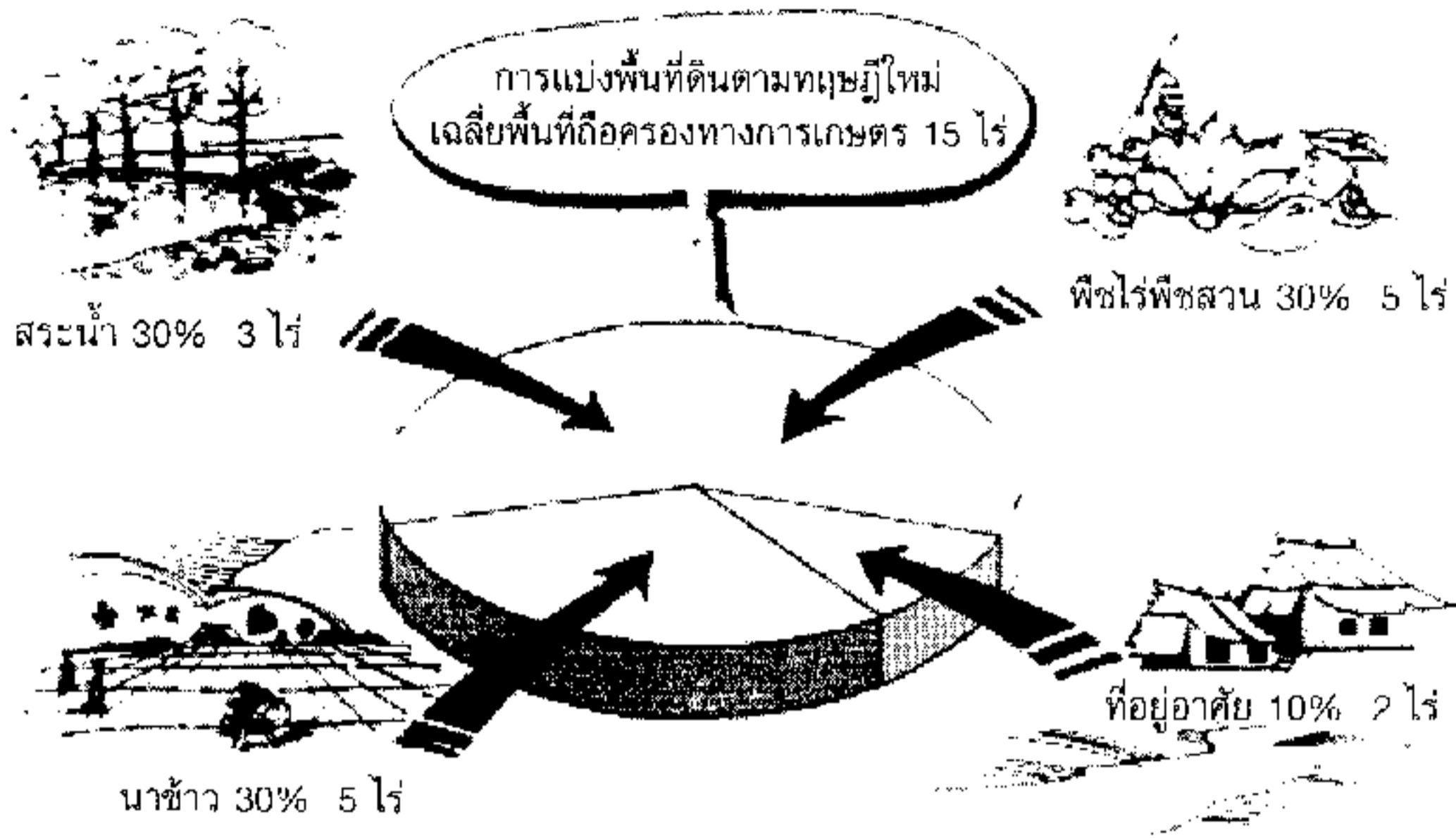
บวบ มะเขือเปราะและถั่วฝักยาว ซึ่งการทดลองนี้ นับว่าได้ผลพอสมควร เพราะเป็นพืชเสริมรายได้ที่สามารถขายได้เป็นเงิน 18,617 บาท นอกจากนี้แล้วพื้นที่หลังบ้านยังได้ทดลองเลี้ยงปลาในวงบ่อซีเมนต์โค้ง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4.80 เมตร ลึก 1.10 เมตร สามารถเลี้ยงปลาได้รุ่นละ 4,500 ตัว ซึ่งในแต่ละรุ่นใช้ระยะเวลาเลี้ยงราว 4-5 เดือน ก็สามารถจับขายได้ และเลี้ยงเห็ดนางฟ้ากับเห็ดนางรมในโรงเรือนขนาดกว้าง 5 เมตร ยาว 7 เมตร เพาะเลี้ยงเห็ดได้คราวละ 3,500 ถัง ซึ่งสามารถเก็บผลผลิตจำหน่ายได้ตลอดระยะเวลากว่า 3 เดือนเป็นรายได้เสริมอีกทางหนึ่ง

จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา กิจกรรมการปลูกพืชเสริม นอกเหนือจากการปลูกข้าวซึ่งเป็นพืชหลัก มิได้มุ่งเน้นให้เกิดรายได้สูงสุด แต่มีจุดมุ่งหมายให้เป็นตัวอย่างและทางเลือกให้กับเกษตรกรที่มาศึกษาดูงาน นำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และการตลาดในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการประกอบอาชีพก็นำไปสู่ความอยู่ดีกินดีของเกษตรกรและส่งผลถึงการพัฒนาที่มั่นคงของท้องถิ่นต่อไป

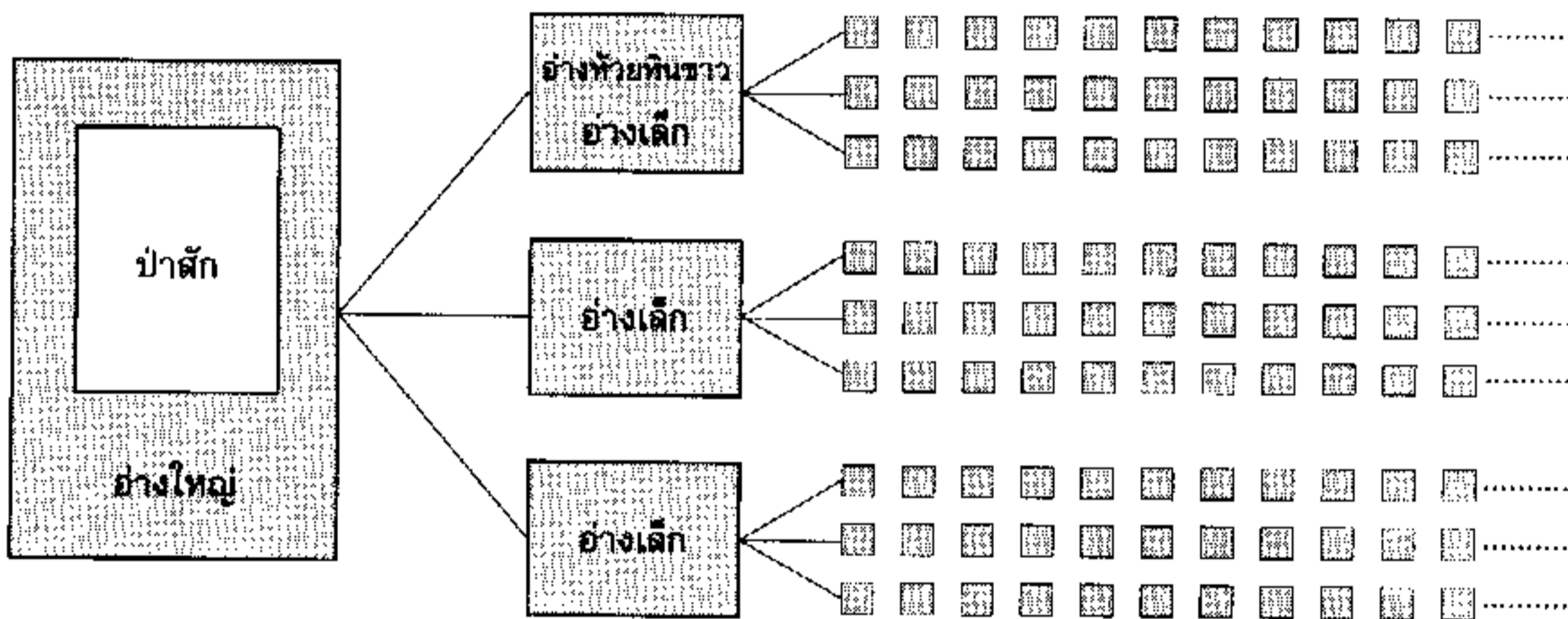
ตารางที่ 2 สรุปรายได้อันเกิดจากการดำเนินงานเกษตรทฤษฎีใหม่

กิจกรรม	ต้นทุน	รายได้	ผลลัพธ์	
			กำไร	ขาดทุน
ข้าว	5,200	22,175	16,975	-
พืชหลังนา	5,400	19,128	13,728	-
พืชผัก	120	18,617	18,497	-
เห็ด	19,500	27,177	7,677	-
ปลา	8,420	10,121	1,701	-
อื่น ๆ	-	1,220	1,220	-
รวม	38,640	98,438	59,798	-

ภาพที่ 1 การแบ่งสัดส่วนที่ดินตามทฤษฎีใหม่

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2540: 233

ภาพที่ 2 ทฤษฎีใหม่ที่วัดมงคลชัยพัฒนา

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2540: 237

4. ทฤษฎีใหม่ที่บ้านกุดตอแก่น ตำบลกุดสิมคุ้มใหญ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์

เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในภาคอีสาน บริเวณพื้นที่บ้านกุดตอแก่น ตำบลกุดสิมคุ้มใหญ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ดังพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่บรรดาคณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคลในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2535 ความว่า "ถามชาวบ้านที่อยู่ที่นี่ว่าเป็นอย่างไรปีนี้ เขาบอกว่าเก็บข้าวได้ แล้วข้าวก็อยู่ตรงนั้น กองไว้ เราก็ไปดูข้าว ข้าวนั้นมีรวงจริงแต่ไม่มีเม็ด หรือรวงหนึ่งมีสักสองสามเม็ด ก็หมายความว่าไรหนึ่ง คงได้ประมาณสักถังเดียวหรือไม่ถึงถังต่อไร่ ถามเขาว่าทำไมเป็นเช่นนี้ เขาบอกว่าเพราะไม่มีฝน เขาปลูกกล้าไว้ แล้วเมื่อขึ้นมาก็ปักดำ ปักดำไม่ได้เพราะไม่มีน้ำ ก็ปักในทราย ทำรูในทรายแล้วปักลงไป เมื่อปักแล้วตอนกลางวันก็เฉา มันงอกลงไป แต่ตอนกลางคืนก็ตั้งตัว ตั้งตรงขึ้นมา เพราะมีน้ำค้าง แล้วในที่สุดก็ได้รวงแต่ไม่มีข้าวเท่าไร อันนี้เป็นบทเรียนที่ดี ... แสดงให้เห็นว่า ข้าวนี้เป็นพืชที่แข็งแกร่งมากขอให้มันน้ำค้างก็พอ แม้จะเป็นข้าวธรรมดาไม่ใช่ข้าวไร่ ถ้าหากว่าเราช่วยเขาเล็กน้อยก็สามารถที่จะได้ข้าวมากขึ้นหน่อย พอที่จะกิน ฉะนั้นโครงการที่จะทำ มีใช้จะต้องทำโครงการใหญ่โตมากนัก จะได้ผล ทำเล็ก ๆ ก็ได้ จึงเกิดความคิดขึ้นมาว่าในตัวอย่างเช่นนั้น ฝนดีพอสมควร แต่ลงมาไม่ถูกระยะเวลา เมื่อลงมาไม่ถูกระยะเวลา ฝนก็ทิ้งช่วง ข้าวก็ไม่ดี" (สำนักพระราชพิธีการ. 2536: 486-487) จึงเกิดแรงดลพระราชหฤทัยอันเป็นแนวคิดขึ้นว่า (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2540: 226-227)

- 1) ข้าวเป็นพืชที่แข็งแกร่งมาก หากได้น้ำเพียงพอจะสามารถเพิ่มปริมาณเมล็ดข้าวได้มากยิ่งขึ้น
- 2) หากเก็บน้ำฝนที่ตกลงมาไว้ได้ แล้วนำมาใช้ในการเพาะปลูกก็จะสามารถเก็บเกี่ยวได้มากขึ้นเช่นกัน

3) การสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่นับวันแต่จะดำเนินการได้ยากขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนและข้อจำกัดของปริมาณที่ดิน

4) หากแต่ละครัวเรือนมีแหล่งน้ำประจำไร่นาทุกครัวเรือนแล้ว เมื่อรวมปริมาณกันก็ย่อมเท่ากับปริมาณในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ แต่สิ้นค่าใช้จ่ายน้อย และเกิดประโยชน์สูงสุดได้โดยตรงมากกว่า

ประกอบกับการที่ทรงรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากปัญหาข้อเท็จจริง ได้ทรงวิเคราะห์ว่า "วิธีแก้ไขคือต้องเก็บน้ำฝนที่ตกลงมา ก็เกิดความคิดว่าอยากทดลองดูสักสิบไร่ ในตัวอย่างนั้น สามไร่จะเป็นบ่อน้ำคือเก็บน้ำฝน แล้วถ้าจะต้องบุด้วยพลาสติกก็บุด้วยพลาสติก ทดลองดู แล้วอีกหกไร่ทำเป็นที่นา ส่วนไร่ที่เหลือก็เป็นบริการ หมายถึงทางเดินหรือกระต๊อบหรืออะไรก็ได้แล้วแต่ หมายความว่าน้ำ 30 เปอร์เซ็นต์ที่ทำนา 60 เปอร์เซ็นต์ ก็เชื่อว่าถ้าเก็บน้ำไว้ได้ จากเดิมที่เก็บเกี่ยวข้าวได้ไร่ละประมาณหนึ่งถึงสองถัง ถ้ามีน้ำเล็กน้อยอย่างนั้นก็ควรจะเก็บเกี่ยวข้าวได้ไร่ละประมาณสิบถึงยี่สิบถัง หรือมากกว่า ...ก็พยายามที่จะวางแผนนี้" (สำนักพระราชพิธีการ. 2536: 487)

พื้นที่ที่กล่าวถึงนี้เป็นถิ่นทุรกันดารซึ่งการพัฒนา ยังเข้าไปไม่ถึง โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรจากเฮลิคอปเตอร์ แล้วทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยว่า "น่าจะพัฒนาให้ดีขึ้นได้" จึงทรงหาทางภาคพื้นดินไปยังพื้นที่นั้น พระองค์เสด็จพระราชดำเนินเข้าไปถึงด้วยความตรากตรำพระวรกายเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็มิได้ทรงย่อท้อเลยแม้แต่น้อย หากทรงมีพระอารมณ์ขันเรียกเส้นทางแสนขรุขระนั้นว่า "ทางดิสโก้" ช่วยให้ผู้ตามเสด็จไปถวายงานใกล้ชิดเฝ้าองค์พระยุคลบาทซึ่งต่างก็ต้องทำงานหนักและเหน็ดเหนื่อยเกินอย่างยิ่ง มีกำลังใจที่จะปฏิบัติภารกิจอันยิ่งใหญ่ในการผ่อนคลายความทุกข์ร้อนของประชาชนกันต่อไป สำหรับการเสด็จพระราชดำเนินโดยเฮลิคอปเตอร์นั้น พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสว่า "การไปเฮลิคอปเตอร์นี้ มีความสุขสบายขึ้น เพราะว่าถ้าไปรถยนต์ จะใช้เวลาถึงชั่วโมงครึ่ง หรือสองชั่วโมง"

โมง แต่ไปเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ จะใช้เวลาเพียงยี่สิบห้า นาที เป็นการทวนเวลาทวนกำลัง การไปเฮลิคอปเตอร์ทุกครั้ง ก็นึกถึงว่าจะต้องสิ้นเปลืองแต่ถ้าใช้เฮลิคอปเตอร์นั้นในทางที่เกิดประโยชน์มากที่สุดก็จะคุ้มค่า ฉะนั้นก็ต้องพยายามดู สำนวนที่ทาง และพอดีสถานที่แห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ที่เหมาะสมในการเก็บกักน้ำ โดยที่จะไม่ทำให้ประชาชนเดือดร้อนแต่ประการใด เพราะจะไม่ท่วมที่ทำมาหากินของเขาเลย จึงเห็นว่าที่ตรงนั้นเหมาะสม ได้เห็นจากเฮลิคอปเตอร์ก็จดเอาไว้ด้วยตรงไหน ... ลงมาถึงพื้นแล้ว ก็ได้บอกกับเจ้าหน้าที่ว่าจะไป ณ ที่ตรงนั้น ๆ ถึงเวลาก็เล่นรดไป ... ฝ่ายเจ้าหน้าที่ ทั้งตำรวจทั้งช่างชลประทานไม่แน่ใจว่าจะมีทางไปถึงที่ตรงนั้น จึงเอาชาวบ้านคนหนึ่งมาเป็นมัคคุเทศก์นำทาง ... ก็เข้าไปในทางที่เรียกได้ว่าลาลองอย่างมาก ๆ เป็นทางที่เขาเดิน "ดิสโก้" กัน คือที่เดิน "ดิสโก้" นี้ เพราะว่ารอดมันแฉ่งไปแฉ่งมา ... แล้วมาที่หมู่บ้าน แฉ่งตรงไป แล้วเดินอีกสองร้อยเมตรก็ไปถึงที่ที่ถูกต้อง" (สำนักพระราชเลขานุการ, 2536: 485-486) จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงใช้ทรัพยากรทุกชนิดอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดเสมอมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเล่าพระราชทานว่า "วันรุ่งขึ้นได้ข่าวมาว่าที่ตรงนั้น ที่เรา "ดิสโก้" ไป มีชาวบ้านสองคนเขาบอกว่า เขาขอบริจาคที่ดินคนละห้าไร่ เพื่อที่จะทำโครงการตามอัยยาคัย อันนี้ไม่ต้องไปซื้อเขา ไม่ต้องไปเวนคืนเขา เขาเข้าใจว่าพยายามที่จะช่วยเหลือ แม้จะรู้ว่าโครงการที่จะช่วยเหลือนี้เป็นโครงการทดลอง มีใช้เป็นโครงการที่พิสูจน์มาแล้ว เขาก็ให้ แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านมีความเข้าใจในการพัฒนา ... ชาวบ้านปัจจุบันนี้ก็เป็นคนที่รู้จักการสละที่เพื่อพัฒนาท้องที่ของตัวเอง ... ฉะนั้นเมืองไทยนี้มีความหวังที่จะพัฒนาให้อยู่ได้ แต่ว่าจะต้องใช้ คำว่าเสียสละ" ... (สำนักพระราชเลขานุการ, 2536: 487) ด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้นที่พระองค์ทรงมีต่อพสกนิกรผู้ทุกข์ยาก ได้สร้างศรัทธาและปลูกจิตสำนึกของประชาชนในการที่จะให้ความร่วมมือกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้อย่างเป็น

ธรรมชาตและบริสุทธิ์ ซึ่งพระองค์ได้ทรงนำมาเป็นตัวอย่างในเรื่องของการเสียสละให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะช่วยให้ประเทศไทยมีความหวังที่จะพัฒนาให้อยู่ได้ นับเป็นพระบรมราโชวาทอันสูงค่าที่แทรกอยู่ในพระราชดำรัสองค์นี้

ต่อมาเมื่อได้มีผู้บริจาคที่ดินสมทบอีก 3 ไร่เศษ รวมเป็นพื้นที่ 13 ไร่เศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสถึงความก้าวหน้าของโครงการนี้ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2536 ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น ความว่า "ถ้าใน 13 ไร่นั้น เราทำบ่อทำสระ ที่จะเก็บน้ำได้ประมาณหมื่นลูกบาศก์เมตร เข้าใจว่าเมื่อฝนลง สระนั้นจะเต็มได้ และเมื่อเต็มแล้วถ้าหากว่าเขาปลูกข้าว แล้วเกิดความแห้งแล้ง ก็สามารถที่จะตักน้ำ ที่ใช้คำว่าตัก ก็เพราะว่า ไม่ได้นึกถึงว่าจะหาสูบน้ำหรืออะไรไป แต่นึกว่าตักน้ำมาใส่ใน ที่จะมีประมาณสัก 5 ไร่ ก็คงทำได้ แล้วก็ทำให้มีข้าวได้ ในปีที่แล้วจึงปฏิบัติเช่นนั้น ลงทุนใช้เงินประมาณสามแสนบาท พัฒนาในที่ 13 ไร่ นั้น แล้วก็ทำสระ ทำสระแล้วทำที่ที่จะเป็นที่นา และปลูกต้นไม้เช่นต้นมะม่วง ปลูกผักเช่นผักคะน้า เลี้ยงสัตว์ เช่นไก่ ทั้งได้ทำที่สำหรับพักของผู้เป็นเจ้าของ เมื่อเดือนที่แล้วได้รับรายงานพร้อมด้วยรูปถ่าย ในสระนั้นมิน้ำ ในนาที่ได้ทำมีข้าวและมีเม็ดข้าวด้วย ผักก็ขึ้น ต้นไม้ก็ขึ้น หมายความว่า แม้จะไม่มีต้นน้ำ ไม่มีอ่างเก็บน้ำ หรือเขื่อนหรือฝาย สระน้ำของที่นี่ก็สามารถที่จะเก็บน้ำไว้ เพื่อที่จะใช้เลี้ยงข้าวให้มีเม็ด ... ที่ทราบว่าได้ผล เพราะได้รับรายงานที่เจ้าหน้าที่เขาถ่ายรูปรายงานมา และสมเด็จพระเทพรัตนฯ ได้ไปเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน แล้วก็รายงานว่าเป็นความจริงตามรายงานนั้น ... ฉะนั้นคนเราก็มองความขยัน และมีความรู้พอสมควร ก็สามารถที่จะทำกินได้ในที่ที่เรียกว่าแค้นแค้น" (สำนักพระราชเลขานุการ, 2537: 537-538) แสดงถึงว่าพระองค์ทรงทดลองและติดตามประเมินผลจนทรงทราบว่าเกิดผลดีซึ่งราษฎรสามารถที่จะเห็นถึงผลสำเร็จนั้นแล้ว และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสถึง

เรื่องนี้ต่อมา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2537 ณ ศาลาดุสิดาลัย ความว่า “ที่นายกบอกว่าจะขยาย ทฤษฎีนี้ไปทั่วประเทศ ก็ยังไม่แน่ใจว่าจะทำได้หรือไม่ เพราะว่าต้องมีปัจจัยสำคัญคือปัจจัยน้ำ แล้วก็ต้อง สามารถที่จะให้ประชาชนเข้าใจและยินยอม ถ้าเขาไม่ ยินยอม ก็ทำไม่ได้ ถึงมาทำที่กาฬสินธุ์ ... ที่เดินทางไป “ทางดิสโก้” ที่เป็นทางทุลักทุเลมาก ที่ “ทางดิสโก้” นั้น ขอแจ้งให้ทราบว่ามีแรกทำมา 12 ไร่ ได้ข้าว ตามที่กะเอาไว้ พอสำหรับผู้ที่อยู่ในที่ตรงนั้น พอกิน ได้ไปตลอดปี จึงทำให้ประชาชนในละแวกนั้น มีความเลื่อมใส และยินดียินยอมให้ทำแบบนี้ในที่ของ เขาอีก 10 แปลง หลังจากที่ทำ 10 แปลงนั้นก็ ได้ผล ปีนี้เขาขออีกร้อยแปลง ... การขุดสระนั้น ก็ ต้องสิ้นเปลือง ชาวบ้านไม่สามารถที่จะออกค่าใช้จ่าย สำหรับการขุด ก็ต้องทำให้เขา มูลนิธิช่วยพัฒนาและ ทางราชการก็ได้ช่วยกันทำ โดยที่ชาวบ้านไม่ต้อง สิ้นเปลืองมากมาย ก็ให้เล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้นเอง ฉะนั้น “ทฤษฎีใหม่” นี้จะขยายไปได้ อาจจะทั่ว ประเทศ แต่ต้องช้า ๆ เพราะว่าต้องสิ้นเปลือง ... และ เมื่อทำแล้ว ก็นึกว่าเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะทำให้ ประชาชนมีกินแบบตามอัตภาพ คืออาจไม่รวยมาก แต่ก็พอกิน ไม่อดอยาก” (สำนักพระราชพิธีการ, 2538: 621-622) และความก้าวหน้าอีกชั้นหนึ่ง ดังพระ- ราชดำรัส เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2537 ณ ศาลาดุสิดาลัย ความว่า “ทฤษฎีใหม่นี้จึงต้องมีที่ ที่เหมาะสมด้วย อย่างเช่นที่ได้ทำที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่นั่นได้ทำ 3 ปีมาแล้ว และได้ผลดี จนกระทั่งประชาชนอยากได้มากขึ้น แต่เราทำไม่ค่อย ได้ เพราะต้องคอยทำอ่างเก็บน้ำที่ใหญ่พอสมควร เพื่อบ่อนสระที่อยู่ในแปลงของราษฎร อ่างเก็บน้ำนี้ก็ สร้างเสร็จแล้ว จุได้ถึง 3 ล้าน 5 แสนลูกบาศก์เมตร แต่ปีนี้ยังกักน้ำไว้ได้เพียง 2 ล้าน 5 แสนเพราะว่า เพิ่งเสร็จ ปีหน้ามีหวังจะกักน้ำได้มากขึ้น เพราะทำ ระบบที่จะผันน้ำ มาจากอ่างเก็บน้ำ ซึ่งไม่มีที่ที่จะทำ การเพาะปลูกจะผันมาที่อ่างเก็บน้ำนี้ได้ทำให้จุ 3 ล้าน 5 แสน อาจจะขึ้นมาถึง 4 ล้าน 5 แสนก็ได้ จากอ่าง

เก็บน้ำนั้น ก็มาแจกจ่ายในพื้นที่ประมาณ 10.000 ไร่ ตามปกติ ถ้าทำในระบบปกติที่เคยทำ จะเลี้ยงที่ได้ เพียง 2.500 ไร่” (สำนักพระราชพิธีการ, 2539: 544-545) แสดงให้เห็นว่าพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานให้แก่พลสกนิกรนั้นเป็น ขั้นตอนและเป็นระบบ

ได้มีผู้วิจัยเรื่อง “ประเมินผลโครงการเกษตร นำฝนทฤษฎีใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์” สรุปได้ ดังนี้ (วีรวิฑูรย์ สงสัย, พลตรี และคณะ. 2542: 64-66)

1. ด้านคุณภาพชีวิต การจัดระเบียบและ สุขอนามัยดีขึ้นเล็กน้อย
2. ด้านเศรษฐกิจ สมาชิกโครงการมีรายได้ เหลือจากการบริโภคและภาระหนี้สินลดลงร้อยละ 50 รวมถึงมีภาวะปลอดหนี้ร้อยละ 44
3. ด้านความเข้มแข็งของชุมชน สมาชิกให้ ความร่วมมือกับกิจกรรมกลุ่มร้อยละ 97
4. ด้านสิ่งแวดล้อม ลดค่าใช้จ่ายจากการใช้ สารเคมีร้อยละ 76 ลดการจุดไฟเผาพื้นที่เพาะปลูก เพื่อกำจัดวัชพืช ร้อยละ 82 และสนใจปลูกพืชยืนต้น ตามวัตถุประสงค์ร้อยละ 70

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มทฤษฎี ใหม่ในขั้นที่ง่ายแก่การทำความเข้าใจ โดยทรงทดลอง ให้ราษฎรเรียนรู้จากของจริง เพื่อให้เกิดความยินยอม พร้อมใจที่จะมีส่วนร่วม และสามารถทำได้โดยใช้ งบประมาณจำนวนไม่สูงจนเกินกำลังของราษฎรเอง โดยมีรัฐช่วยสนับสนุน ในขณะที่เดียวกันพระองค์ก็ทรง วางโครงการพัฒนาในขั้นที่สูงขึ้นเพื่อสนับสนุนระบบ ย่อย ๆ นี้ด้วย นับเป็นพระปรีชาสามารถล้ำเลิศยากที่ จะมีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในโลกเสมอเหมือน

5. การศึกษาเกี่ยวกับ “ทฤษฎีใหม่”

ทฤษฎีใหม่เป็นแนวพระราชดำรินิ่งใหญ่และ ลึกซึ้งสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพภูมิประเทศของ ไทย เกิดขึ้นจากพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงศึกษาสภาพปัญหาทุกด้านของ

ประเทศด้วยพระองค์เองอย่างใกล้ชิดมาตลอดระยะเวลากว่า 50 ปี เพื่อพระราชทานแก่พสกนิกรไทยซึ่งนับว่ามีบุญโดยแท้ที่ได้มีโอกาสเกิดมาบนแผ่นดินไทยในรัชสมัยของพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่พระองค์นี้ แม้พระราชดำรัสหลายองค์เกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ทั้งที่ได้ अनुเชิญมาไว้ในการศึกษาและมิได้มีโอกาส अनुเชิญมาจะเป็นพระราชดำรัสที่มีความเรียบง่ายเพื่อให้ผู้ฟังทุกคนสามารถเข้าใจได้โดยสะดวก แต่พระราชดำรัสทุกองค์มีความลึกซึ้งและสูงค่าควรที่จะได้ศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ชัดเจนถูกต้องยิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากผลการศึกษาของท่านผู้รู้และหน่วยงานที่ได้ปฏิบัติงานใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท ดังนี้

5.1 ประโยชน์ของทฤษฎีใหม่

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ สรุปถึงประโยชน์ของทฤษฎีใหม่ได้ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2541: 6)

1) ให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่อัตภาพ ในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยากและเลี้ยงตนเองได้

2) ในหน้าแล้งมีน้ำน้อยสามารถนำน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่าง ๆ และข้าวได้ โดยไม่ต้องเบียดเบียนน้ำจากชลประทาน

3) ปีที่ฝนตกตามฤดูกาลมีน้ำดีตลอดปี ทฤษฎีใหม่นี้สามารถสร้างรายได้ให้ร่ำรวยขึ้นมาได้

4) หากเกิดอุทกภัยก็สามารถที่จะฟื้นตัวและช่วยตัวเองได้ในระดับหนึ่ง โดยทางราชการไม่ต้องช่วยเหลือมากเกินไปอันเป็นการประหยัดงบประมาณ

5.2 ข้อสำคัญที่ควรพิจารณา

จากแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ สรุปถึงข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ได้ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2541: 6-7)

1) การดำเนินการตามทฤษฎีใหม่นั้น มีปัจจัยประกอบหลายประการ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมใน

แต่ละท้องถิ่น ฉะนั้นเกษตรกรควรขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ด้วย

2) การขุดสระน้ำนั้นจะต้องสามารถเก็บกักน้ำได้ เพราะสภาพดินในแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน เช่น ดินร่วน ดินทราย ซึ่งเป็นดินที่ไม่สามารถอุ้มน้ำได้ หรือเป็นดินเปรี้ยว ดินเค็ม ซึ่งอาจไม่เหมาะแก่พืชที่ปลูกได้ ฉะนั้น จะต้องพิจารณาให้ดีและควรขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดินหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อน

3) ขนาดของพื้นที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคำนวณและคำนึงถึงจากอัตราการใช้ที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ 15 ไร่ แต่ให้ฟังเข้าใจว่าอัตราส่วนเฉลี่ยขนาดพื้นที่มีใช้หลักตายตัว หากพื้นที่การถือครองของเกษตรกรจะมีน้อยหรือมากกว่านี้ก็สามารคนำอัตราส่วนนี้ (30:30:30:10) ไปปรับใช้ได้

4) การปลูกพืชหลายชนิด เช่น ข้าวซึ่งเป็นพืชหลัก ไม้ผล พืชผัก พืชไร่และพืชสมุนไพร อีกทั้งยังมีการเลี้ยงปลาหรือสัตว์อื่น ๆ ซึ่งเกษตรกรสามารถนำมาบริโภคได้ตลอดทั้งปี เป็นการลดค่าใช้จ่ายในส่วนของการอาหารสำหรับครอบครัวได้ และส่วนที่เหลือสามารถจำหน่ายเป็นรายได้แก่ครอบครัวอีก

5) ความร่วมมือร่วมใจของชุมชนจะเป็นกำลังสำคัญในการปฏิบัติตามหลักทฤษฎีใหม่ เช่น การลงแรงช่วยเหลือกัน นอกจากจะทำให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชนแล้วยังเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานได้อีกด้วย

6) ในระหว่างการขุดสระน้ำจะมีดินที่ถูกขุดขึ้นมาเป็นจำนวนมาก หน้าดินซึ่งเป็นดินดี ควรนำไปกองไว้ต่างหากเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชต่าง ๆ ในภายหลัง โดยนำมาเกลี่ยคลุมดินชั้นล่างที่เป็นดินไม่ดี ซึ่งอาจนำมาถมทำขอบสระหรือยกร่องสำหรับปลูกไม้ผล

5.3 ความยิ่งใหญ่ของทฤษฎีใหม่

ทฤษฎีใหม่เป็นแนวพระราชดำรัสที่มีความยิ่งใหญ่ทางความคิด 9 ประการ ดังนี้ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541: 3-20)

1) เป็นแนวคิดที่ก้าวพ้นเขตแดนความคิดแบบตะวันตกซึ่งมีอิทธิพลต่อทฤษฎีและวิธีการปฏิบัติทางการพัฒนา คือความคิดแบบตะวันตกมีลักษณะเป็นเอกนิยมและทวินิยม แต่พระราชดำริทฤษฎีใหม่มีลักษณะเป็นพหุนิยม

2) ทฤษฎีใหม่ยอมรับการดำรงอยู่ร่วมกันของสิ่งที่แตกต่างกัน เช่น เกษตรแบบพึ่งตนเองดำรงอยู่ร่วมกับการผลิตทางเกษตรอุตสาหกรรมหรืออุตสาหกรรมได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะเกษตรพอเพียงไปเป็นการผลิตรูปแบบอื่น

3) เป็นแนวคิดที่ปฏิบัติได้ทำให้เห็นจริงได้ จึงเป็นทฤษฎีที่ผนึกประสานเป็นเนื้อเดียวกับการปฏิบัติ มิใช่เป็นเพียงทฤษฎีลอย ๆ ปฏิบัติไม่ได้

4) เป็นทฤษฎีที่ไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย จึงมีพลังสูง คนทั่วไปทุกระดับสามารถเข้าใจ เข้าถึงและนำไปทำให้เห็นผลจริงได้

5) เป็นทฤษฎีที่นำประสบการณ์ของไทยและลักษณะทางสภาพแวดล้อม ลมฟ้าอากาศ การเปลี่ยนแปลงทางฤดูกาล วิถีชีวิต ฐานะทางเศรษฐกิจสถานการณ์เฉพาะหน้าและอนาคต ตลอดจนจนลักษณะเด่นของชีวิตความเป็นอยู่และการผลิตของไทย ซึ่งเป็นประเทศผลิตธัญญาหารและมีส่วนเกินทางการผลิตธัญญาหารมารวมกันขึ้นเป็นทฤษฎีใหม่

6) เป็นแนวคิดที่สมสมัยและได้จังหวะเวลาเหมาะในการเตือนให้ผู้มีบทบาททางการจัดทำนโยบายและแผนการพัฒนาประเทศ ให้มีสติและความระมัดระวังในการกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาประเทศ

7) เป็นแนวคิดที่แฝงไว้ด้วยปรัชญาในการดำรงชีพและดำรงชาติ มิใช่เป็นแต่เพียงทฤษฎีทางเศรษฐกิจหรือทฤษฎีด้านหนึ่งด้านใดโดยเฉพาะ หากเป็นทฤษฎีแบบองค์รวม (holistic theory) และมีหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และปรัชญาการดำรงชีวิต อีกทั้งยังมีผลในทางการส่งเสริมจริยธรรม (ethics) แห่งความพอและความพอเพียงอีกด้วย (enough และ subsistence)

8) เป็นแนวคิดที่มีพลังในการกระตุ้นให้ผู้อากรู้มีพลัง เข้าใจถึงความเป็นจริง ไม่มีปมด้อยหรือข้อแก้ตัวถ้อยในโชคชะตา เพราะผู้ปฏิบัติสามารถมีความสุขได้ตามอัธยาศัยและเข้าใจหลักของสันโดษ ไม่ถูกมองหรือทับถมว่าเป็นผู้ด้อยพัฒนาหรือมีปัญหาเป็นชวากหนามของการพัฒนา

9) เป็นแนวคิดที่ปลอดจากการเมือง ผลประโยชน์ และอุดมการณ์ จึงเป็นทฤษฎีใหม่ที่มีความเป็นสากล สามารถนำไปใช้ได้โดยปราศจากข้อข้องใจด้านการเมือง ย่อมเป็นผลดีต่อประเทศที่มีปัญหาคล้ายกับประเทศไทย ทั้งในเอเชีย ลาตินอเมริกา แอฟริกา หรือแม้แต่ในโลกตะวันตกด้วย

5.4 กระบวนทัศน์และการจัดการการพัฒนาตามแนวทฤษฎีใหม่

เป็นส่วนหนึ่งของ “โครงการศึกษาทฤษฎีใหม่ในแง่มุมของการบริหารการพัฒนา” โดยผสมผสานระหว่างการวิเคราะห์ทฤษฎีและการศึกษาเชิงประจักษ์ ซึ่งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์โดยคณะกรรมการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติได้จัดทำขึ้น เพื่อเผยแพร่ประโยชน์จากการศึกษาสู่ประชาชน นักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2542 สรุปได้ ดังนี้ (ชาติชาย ณ เชียงใหม่, 2542: 1-41)

1) คุณูปการของทฤษฎีใหม่ต่อการพัฒนาชุมชนไทยในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ

- จัดลำดับความสำคัญของการใช้ทรัพยากร (priority setting) โดยแบ่งออกเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน
- ประสานความร่วมมือ (collaboration) ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกษตรกรมีความพออยู่พอกิน
- สร้างความเห็นพ้องต้องกัน (consensus building) ทั้งแนวคิดและการนำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติเป็นการช่วยสร้างความเห็นพ้องต้องกันในหมู่คนไทยให้ตระหนักถึง

วีรุธ สงสัย, พลตรี และคณะ. 2542. ใน "การวิจัยประเมินผลโครงการเกษตรน้ำฝน ทฤษฎีใหม่
อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์" ในเอกสารประกอบการสัมมนาทฤษฎีใหม่ในแง่มุมของการ
บริหารการพัฒนา. หน้า 64-66

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2540. แนวคิด
และทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร:
บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2541. ทฤษฎีใหม่
(อัตสำเนา)

.....2536. **ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปี
พุทธศักราช 2535.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

.....2537. **ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปี
พุทธศักราช 2536.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

.....2538. **ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปี
พุทธศักราช 2537.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

.....2539. **ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ปี
พุทธศักราช 2538.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

.....2539. **ประมวลพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชใน
พิธีพระราชทานปริญญาบัตร ตั้งแต่พุทธศักราช 2493-2537.** โครงการศึกษาเรื่อง "บัณฑิตไทย
ในแนวพระราชดำริ" มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เซเว่นพริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.